

УДК 930.2:94(477.83-21ЖОВКВА)"1945/1991"

DOI: 10.33402/ur.2024-17-198-213

**Василина ПАСТЕРНАК**

*магістр історії*

*аспірант кафедри новітньої історії України ім. М. Грушевського*

*Львівського національного університету ім. І. Франка*

*ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3291-9447>*

*e-mail: vasylynkapasternak@gmail.com*

## **ДЖЕРЕЛА ДО ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЖОВКВИ 1945–1991 РОКІВ**

Подано системний аналіз наявної групи джерел з історії розвитку та формування міського простору Жовкви у 1945–1991 рр., виявлено їх специфіку та зміст. Вказано, що у досліджуваний період під впливом політичних обставин та соціально-демографічних змін Жовква була перейменована на Нестеров, щоб вписати її у радянський наратив та стерти багатонаціональну історію міста.

Виділено основні групи джерел досліджуваної проблеми: матеріали Державного архіву Львівської області, місцевого архіву, газети, переписи. Проаналізовано протоколи та рішення міської ради, у яких окреслено її діяльність: від прийняття бюджету до перейменування вулиць, а також звіти комісій виконкому, матеріали окружних виборчих комісій, збори мешканців міста. Частково проілюстровано роботу районної ради, прокуратури, міліції, каральних органів, які безпосередньо чи опосередковано впливали на життя мешканців.

Вперше висвітлено особисті справи прийнятого та виключеного з партії місцевого та приїжджого населення Жовкви. Виокремлено матеріали місцевого інформаційного простору – газету «Нове життя», на шпальтах якої показано роботу районних і міських органів влади, організацій, партійних, освітніх з'їздів та конференцій, історичні розвідки та наративи про «нових героїв» Нестерова, репортажі про поточні події, сатиричні історії і карикатури «Нестеровського перця». Зазначено, що матеріали переписів ілюструють фрагментарні дані із сфери зайнятості населення міста. Наголошено, що офіційні матеріали є продуктом чіткого відбору за типом матеріалу, який створювався під контролем партії, а газети під пильним наглядом цензури, у яких намагалися сформувати неіснуючий ідеальний образ Нестерова та «мешканців країни Рад».

Зауважено, що потрібно вибірково обирати інформацію, представлену в джерелах, та критично ставитись до неї. Стверджено, що залучення такого спектру джерел дало змогу сконструювати образ міста і його мешканців у радянський час.

**Ключові слова:** джерела, Жовква, Нестеров, міська історія, російсько-українська дружба, перейменування, переселення, культура, освіта.

Дослідження присвячене джерелознавчому аспекту історії м. Жовква у Львівській області, що розташоване на українсько-польському прикордонні. Свого часу Жовква вийшла за межі маленького провінційного містечка завдяки розміщенню у ній резиденції короля Речі Посполитої Яна III Собеського (Jan III Sobieski). У досліджуваний період під впливом насамперед політичних обставин важливі сторінки з історії міста були замовчувані, спотворені або ж знищені, позаяк мультикультурна історія Жовкви не вписувалася у радянський гранд-наратив. Щоб остаточно розірвати зв'язок із польськими сюжетами в історії Жовкви, у 1951 р. місто навіть перейменували на Нестеров – на честь російського пілота, який у 1914 р. загинув у бою неподалік Жовкви (Пастернак, 2019, с. 325–342). Нині Жовква переживає відновлення історичної пам'яті, що відбувається шляхом поглиблення історичних досліджень, відкриття нових чи переосмислення відомих джерел, вписування локальної історії в український гранд-наратив через декомунізаційні процеси.

Мета статті – проаналізувати та класифікувати різномірний комплекс джерельних матеріалів, на підставі яких можна сформувані цілісний образ міста та міської спільноти у радянський період історії міста, з'ясувати специфіку його розвитку, визначити інформативний потенціал кожної групи джерел, її переваги та обмеження і окреслити перспективи дослідження. В аналізі представлено офіційні документи, матеріали преси, звіти, переписи, які дають можливість окреслити історію міста крізь призму роботи органів влади та створені ними наративи.

Тема джерелознавчих досліджень Жовкви/Нестерова не є новою в історіографії. Окремі аспекти теми відображені у збірниках «Жовківщина» (Литвин, 1994), «Атлас історичних міст» (Капраль, 2018), «Жовква крізь століття», (2014), «Історична, мистецька, архітектурна спадщина Жовкви: проблеми охорони, реставрації, використання» (Накопало, 1998), енциклопедіях «Енциклопедія Сучасної України» (2009), «Історії міст і сіл Української РСР» (1968). Доповнюють інформацію окремі краєзнавчі публікації, путівники з історії міста – «Нестеров» (Каліка, 1990), «Стародавня Жовква» (Парцей, 2005), «Жовква – гм. Лашут: українська, єврейська, польська спадщини» (Кравець, 2015).

Значну групу джерел із досліджуваної проблематики становлять архівні документи, що зберігаються в Державному архіві Львівської області (Держархів Львівської обл.) та архівному відділенні Жовківської міської ради. У фондах Нестеровської міської ради депутатів трудящих і її виконавчого комітету (Ф. 1785-Р та Р-56) містяться справи, що окреслюють широкий спектр її діяльності. Перелік питань та інформація, які розглядала рада, були дуже різноманітними: вибори її голови, секретаря, постійних комісій та затвердження їх роботи поміж сесіями (Архівне відділення-5, арк. 124). На початку протоколу сесії містився перелік присутніх депутатів на сесії, запрошених директорів заводів, організацій, порядок денний та перелік питань на розгляд. Згідно з протоколами засідань, голову та виконком у складі 9 осіб обирали за пропозицією мандатної комісії. Часто на голову виконкому переобирали одних і тих самих людей. Так, громадянин Степан Запорожець був депутатом та головою виконкому у рада декількох скликань (ДАЛО-23, арк. 5). Для ефективної роботи міськвиконкому обирали 8 постійних комісій: фінансово-бюджетна, побутового обслуговування і комунального господарства, промисловості, транспорту і зв'язку, торгівлі та громадського харчування,

культури та освіти, охорони здоров'я та соцзабезпечення, соціалістичної законності і громадського правопорядку. Голови комісії звітували кожні 6–12 місяців, де на початку доповіді вихваляли успіхи партії та економічні здобутки, брали на себе нові зобов'язання, розглядали роботу, фіксували та вирішували наявні проблеми міста у кожній сфері: місцевій промисловості, торгівлі й обслуговуванні, освіті, культурі та ідеології, затвердженні та виконанні бюджету (ДАЛО-21, арк. 53).

У протоколах ради багато уваги приділялося благоустрою міста, будівництву житла, затвердженню бюджету та його виконанню. У матеріалах міськвиконкому за 1951 р. відзначено незадовільний благоустрій Жовкви: не відремонтовані мости, дороги, тротуари, розвалені та нерозібрані будинки після війни (ДАЛО-12, арк. 8). Згідно з протоколом, роботи з відновлення міста покладалися на міські організації та установи, військові частини і жителів. Хоч рада кожного року закладала бюджет на покращення благоустрою Жовкви, будівництво нового житла (у 1959 р. – 54 тис. руб., 1960 р. – 59 тис. руб., 1961 р. – 96 тис. руб., 1962 р. – 79 тис. руб.), комісія фіксувала їх недостатню кількість та черги на квартири, незадовільний санітарний стан міста (ДАЛО-12, арк. 7). За період 1945–1965 рр. у Жовкві було побудовано 156 індивідуальних будинків та 369 квартир, які не могли задовільнити попиту населення через постійне збільшення кількості «нових» мешканців та жителів навколишніх сіл. Депутати комісії звинувачували у повільному та неякісному будівництві комунальне господарство, голову будинкоуправління та ремонтно-будівельні бригади, вказували, що Нестеров не може мати такий неохайний вигляд, бо «наше місто являється історичним, є важливим районим центром, повинно мати прекрасний та ошатний вид для всього населення» (ДАЛО-19, арк. 22).

На засіданнях ради аналізували рівень злочинності та ідеологічно-виховну роботу. Для прикладу, згідно зі звітом міліції, у 1964 р. у Нестерові було відкрито 8 кримінальних справ, 7 із яких розкрили. Справи стосувалися крадіжок, спекуляції, порушення правил торгівлі; часто нерозкритими залишались дрібні крадіжки (ДАЛО-18, арк. 203). За даними протоколу, виконком зобов'язував депутатів ознайомлювати виборців із рішеннями Пленумів та з'їздів Центрального Комітету Комуністичної партії Радянського Союзу (ЦК КПРС), обкомів та райкомів, постійно обговорював питання організації і зміцнення ідеологічно-культурної роботи у місті. У звітах відзначали незадовільну ідеологічно-виховну роботу ради, тому депутати пропонували впроваджувати радянські традиції, свята та обряди серед населення: проводи до армії, на пенсію, прийняття нових робітників. Для поліпшення політико-ідеологічної роботи пропонувалось збільшити наочну агітацію в Нестерові, акцентувати увагу на здобутках радянської влади після приєднання західноукраїнських земель в освітній, медичній, сфері зайнятості, обов'язково порівнюючи його з часом перебування у складі Польщі (Архівне відділення-2, арк. 82–85).

У деяких протоколах ради є інформація про склад депутатського корпусу за кількісним, національним, соціальним, статевим, віковим складом. Так, міська рада 4-го скликання 1958 р. складалась із 35 обраних депутатів, із них 29 українців, 5 росіян, 1 білорус. За статевим складом – 23 чоловіки та 12 жінок, за освітою – 6 мали вищу освіту, 15 – середню, 16 – початкову. За соціальним станом було 29 службовців, 4 робітники, 2 селяни. Серед депутатів було 19 членів та кандидатів у члени КПРС, 16 безпартійних (ДАЛО-13, арк. 7). За такими даними можна

сконструювати образ депутатів Нестеровської міської ради, серед яких традиційно були: спеціалісти зі східних областей, представники військових і прикордонних частин, органів безпеки.

Натомість постанови виконкому Нестеровської міської ради висвітлюють питання, пов'язані з вирішенням різних проблем міста і його мешканців, зокрема надання житлової площі, дозволів на індивідуальне будівництво. Так, наприклад, виконком ради у період між 1945–1949 рр. сприяв наданню грошових позик у сумі 5 тис. руб. переселенцям із Польщі, вихідцям із інших регіонів України на купівлю та ремонт будинків, облаштування їх господарств (ДАЛО-11, арк. 6). Виконком ради у 1964 р. видав 35 дозволів на будівництво індивідуальних житлових будинків та зареєстрував 71 заяву-прохання про надання квартири (ДАЛО-15, арк. 28–29).

Виконком фіксував поточну роботу та стан шкіл, дитсадків, бібліотек. Так, виконком виявив суттєві проблеми в освітній сфері у 1966 р.: недобудована школа, погане опалення, переповнені класи, середня успішність та погане відвідування учнів, недостатня кількість шкільного приладдя. Зазначено, що у Жовкві працювали 3 школи – російська, семирічна українська, вечірня, а також школа-інтернат із 1 918 учнями, у яких працює 142 вчителі (110 із них мали повну вищу освіту, 29 – ще здобувають), 3 садки з 360 дітьми та музична школа з 160 учнями (ДАЛО-20, арк. 84).

Виконком депутатів ради встановлював і збільшував плани заводів, підприємств, магазинів, планував діяльність окружних виборчих комісій, культурних організацій, перейменовував вулиці та площі, призначав дати виборів, розглядав різноманітні заяви, скарги (ДАЛО-14, арк. 140). За рішенням депутатів ради про перейменування вже у 1940–1950-х роках на карті міста з'явилися нові вулиці замість старих на честь: радянських політичних лідерів – Володимир Ленін (Владимир Ленин), Михайло Калінін (Михаил Калинин), Сергій Кіров (Сергей Киров), В'ячеслав Молотов (Вячеслав Молотов); військових – Олександр Суворов (Александр Суворов), Григорій Котовський (Григорий Котовский), Климент Ворошилов (Климент Ворошилов), Валерій Чкалов (Валерий Чкалов), Микола Ватутін (Николай Ватутин); російських письменників, поетів, композиторів, вчених – Михайло Ломоносов (Михаил Ломоносов), Михайло Лермонтов (Михаил Лермонтов), Олександр Пушкін (Александр Пушкин), Петро Чайковський (Пётр Чайковский), Максим Горький (Максим Горький). Із 51 вулиці лише 4 було названо на честь українських письменників – Тараса Шевченка, Василя Стефаника, Івана Франка, Лесі Українки та українського гетьмана Богдана Хмельницького (Про перейменування вулиць, с. 2). Виконком ради постійно відзначав невиконання планів та погану роботу культурних установ міста. Депутати вказували на занедбаність кінотеатру, кіномережі, афіш, погане кінообслуговування глядачів. Насправді однією з причин поганої роботи кінотеатру була недостатня кількість виділених коштів на його обслуговування депутатами ради (Архівне відділення-1, арк. 5). Виконком ради затверджував податки і бюджет, перерозподіляв та слідкував за його виконання кожні пів року: у 1954 р. прибуток міста становив 3 004 672 крб, а видатки – 2 967 833 крб, із яких 260 тис. крб витратили на капітальний ремонт будівель, а 1 423 275 крб – на комунальні послуги. Фінансова комісія фіксувала несплачені податки до бюджету за оренду плати, податки на прибутки (ДАЛО-15, арк. 28–29).

У фонді міської ради знаходяться матеріали загальних зборів мешканців міста, що стосуються облаштування міського простору, зокрема ринкових місць, скарг мешканців на незадовільний стан будинків, вулиць, доріг, каналізацій, наявності зелених насаджень. Ці джерела показують взаємодію населення та міської влади, проблеми, із якими стикалися мешканці, та способи їх вирішення. Так, жителі вулиці Івана Франка просили депутатів ради відремонтувати 2 мости, дорогу, обгородити старий цвинтар на приміських Винниках, вирішити проблеми із захороненням. Натомість виконком закликав мешканців міста підтримувати чистоту на подвір'ях будинків, вулицях, не накопичувати сміття, дотримуватися санітарних норм у місті, бо Нестеров двічі не проходив перевірку області на санітарний стан (ДАЛО-22, арк. 3).

У цьому фонді також містяться документи, що висвітлюють політичні процеси у місті, зокрема матеріали окружних виборчих комісій до міської ради, а саме кількість округів, їх голів та членів комісій, виборців. Із протоколів зборів можна дізнатися, як відбувалися: висунення кандидатів у депутати, їх реєстрація виборчою комісією, підсумки виборів (ДАЛО-16, арк. 1–2). У реєстраційній картці кандидата у депутати вказано: прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, місце проживання, інколи національність, приналежність до партії, спеціальність, виборчий округ, по якому балотується, та ким висунений. Так, кандидатка у депутати Ольга Фічко, народжена 1934 р., проживає у м. Нестеров, вул. Лесі Українки, буд. 2, є членкинею Всесоюзного Ленінського комуністичного союзу молоді (ВЛКСМ), за освітою – інженер-технолог. Була висунена на кандидата у депутати за рішенням загальних зборів Нестеровської міської друкарні, балотується по Нестеровському виборчому округу № 2 до Нестеровської міської ради у 1961 р. (ДАЛО-17, арк. 3). Вивчення таких архівних джерел дає змогу реконструювати кількісний і якісний склад депутатського корпусу та партійної номенклатури, сформувати загальну картину функціонування місцевого керівництва.

Окрему групу документів становлять звіти депутатів перед виборцями свого округу (таких виборчих округів у радянському Нестерові було від 36 до 50). У представленому звіті депутат зазначав: округ, по якому його обрали, комісію міської ради, у якій він працював, проблеми, з якими зверталися громадяни, та роботу, яку він виконав для своїх виборців (Архівне відділення-3, арк. 22). Найчастіше мешканці зверталися з житлово-комунальними проблемами, за допомогою у наданні квартири тощо. Інколи у звітах депутат розповідав не про свою роботу у міській раді, а про працю на підприємстві та успіхи його бригади. Так, депутатка Нестеровської міської ради по 50-му виборчому окрузі Стефанія Віхоть хвалилась здобутками та результатами торгової овочевої бази, на якій працювала. Вказувала, що вони перевиконали план на 10 000 руб., а економія витрат становила 2 000 руб. (Архівне відділення-4, арк. 1). До речі, у тогочасних документах традиційно згадували рублі, а не карбованці.

У фондах Львівської обласної ради (Р-221) Держархіву Львівської області міститься довідка з радянського часу про історичне походження назв міст Львівської області, зокрема Жовкви. У ній зазначено, що місто постало біля села Винники, а його назва походить від місцевості Жовква на Холмщині, звідки походили Жолкевські. Також у довідці побіжно згадується, що місто належало Собеським, його архітектурні пам'ятки – замок, синагога, костел. Автор записки припускав, що в

Жовкві народився Богдан Хмельницький, згадав, що у місті перебував російський цар Петро I (Пётр I), загинув льотчик російської армії Петро Нестеров (Пётр Нестеров). Довідку кілька разів редагували, про що свідчать помітки на полях. Пізніше її переписували через призму радянського наративу – Жолкевських та Собеських називали «визискувачами українського народу», а «нового героя Жовкви» П. Нестерова – захисником українського народу, який віддав за них життя у бою. Автор записки був історик Іван Крип'якевич, а правки вносила представниця влади (ДАЛО-10, арк. 220–239).

Ще одна довідка характеризує економічний і культурний розвиток міста у період 1939–1951 рр. У документі зазначено, що у міжвоєнний період Жовква була одним із великих міст із приблизно 15 тис. населення, в економічному аспекті – типовим торговим центром із дрібною промисловістю. Автор записки зазначив, що після війни житловий фонд міста був суттєво пошкоджений (повністю знищено 127 будівель) і лише частково відновлений, адже у пріоритеті було відновлення промисловості. Після відбудови міста у ньому працювали: маслозавод, склозавод, цегляний завод, райпромкомбінат. Автор відзначає здобутки радянської влади в освітній, культурній, медичній сферах: збільшення шкіл, медичних закладів. Також у фонді є інформація про рішення районної та обласної рад Львівської області, клопотання і листи офіцерів 207-го коригувально-розвідувального полку про перейменування міста з Жовкви на Нестеров (ДАЛО-10, арк. 149–150).

У партійному фонді Нестеровського районного комітету Комуністичної партії України (КП України) (П-10) Держархіву Львівської області наявні протоколи пленумів райкому партії, із яких можна почерпнути інформацію про обрання голови району, його заступників, керівних кадрів, роботу лікарні, закладів культури, підприємств, заводів, органів міліції, виконання різноманітних партійних рішень, які безпосередньо чи опосередковано впливали на життя і діяльність міста (ДАЛО-2, арк. 1). Часто на пленумах райком обговорював роботу голови міської ради, її виконанню. Так, наприклад, голову Жовківської міської ради Петра Марченка зняли з посади за незадовільну роботу та безвідповідальне ставлення до своїх обов'язків, зокрема у питанні відбудови та порядку в місті (ДАЛО-2, арк. 13).

Також у протоколах райкому міститься інформація про прийом кандидатів у члени Комуністичної партії як із місцевого населення, так і з нових мешканців міста, які прибули зі Східної України та інших республік Радянського Союзу. У матеріалі містяться короткі біографічні відомості про особу, яка бажала стати кандидатом (ім'я та прізвище, рік народження, національність, освіта, місце праці), і дані людей, які її рекомендували (ДАЛО-1, арк. 5). Більшість членів у кандидати Комуністичної партії мали початкову або неповну середню освіту, а за національним складом росіян та українців до кінця 1950-х років було порівно. Відмовою у вступі в партію могло бути соціальне походження кандидата, зловживання службовим становищем чи неморальна поведінка. Так, члену в кандидати Всесоюзної комуністичної партії (більшовиків) (ВКП (б)) Григорію Бомку було відмовлено у вступі через неправдиво вказане соціальне походження (вказав, що походив із селян-бідняків, а насправді – із селян-середняків), приховування фактів репресій у родині і виселення (ДАЛО-6, арк. 3). Окрім того, згідно з директивами, райком мав постійно посилювати керівництво первинними партійними організаціями, турбуватися про

їх організацію та політичне зміцнення, ідеологічно-культурну роботу, зростання авторитету партії серед громадян, зміцнення зв'язків із масами (ДАЛО-5, арк. 1).

Серед документів фонду також є звіти та листування з районним відділом міліції, прокуратурою, Комітетом державної безпеки (КДБ), промисловими підприємствами, торговими організаціями. У доповідних записках міліції та КДБ містяться дані про стан «соціалістичної законності», кримінальної злочинності у місті та районі, боротьбу з релігійними організаціями та її проявами, українським підпіллям (ДАЛО-3, арк. 14–25). До прикладу, працівники обласного Комітету держбезпеки у 1961 р. встановили, що співробітники Нестеровської друкарні (Ксаверій Галань, Микола Грибов, Михайло Возняк, Ольга Зінкевич) виконали приватне замовлення священників на друк 30 тис. церковних календарів, які потім нелегально продавали у Сокальському, Кам'янко-Бузькому, Рава-Руському районах Львівської області. Зароблені від продажів гроші співробітники розподіляли між собою. Пізніше було встановлено, що працівники друкарні уже декілька років друкують церковні календарі та духовну літературу і розповсюджують серед населення. У довідці, на жаль, не вказано про подальші дії щодо працівників друкарні (ДАЛО-8, арк. 6–8). Також Комітет держбезпеки й міліція подавали характеристики та перевіряли громадян за запитом райкому, обкому. До прикладу, районний відділ Міністерства державної безпеки УРСР у 1953 р. на запит району перевіряв учителів на їх благонадійність і ставлення до радянської влади. Було виявлено, що кілька вчителів причетні до національно-визвольного підпілля чи допомагали членам Організації українських націоналістів, а також, що вони вороже налаштовані до радянської влади (ДАЛО-7, арк. 1–2). У листуваннях прокуратури з райкомом міститься інформація про кількість розглянутих кримінальних справ і засуджених осіб, із деталями розгляду справи та винесеними вироками. Так, у 1966 р. на території району було відкрито 77 кримінальних справ за навмисне вбивство, тяжкі тілесні ушкодження, хуліганство, хабарництво, спекуляції. До відповідальності було притягнуто 83 особи, із них 5 – неповнолітні, справи ще 17 направили у службу у справах неповнолітніх (ДАЛО-9, арк. 1–5).

Окрему групу документів Нестеровського райкому партії становлять особисті справи осіб, прийнятих до партії. Такі справи складаються із заяви людини про вступ у партію, анкети з найповнішими відомостями про неї (національність, освіта, соціальний статус, рід занять, трудова діяльність, судимість, перебування в інших партіях і за кордоном, нагороди тощо), рекомендації з роботи та інших членів Комуністичної партії (більшовиків) України (КП(б)У), автобіографії (ДАЛО-4, арк. 1–6)\*. За такими даними можна сконструювати кількісний і якісний

\* Особисті справи прийнятого в члени КПРС.

Див. оригінал док.: «Довганик Ілля Ілліч, рекомендується в члени ВКП (б). Рік народження 1903. Місце народження с. Блищиводи, Куликівського району, Львівської області. Національність українець. Член в кандидати ВКП (б) з 1945 р. Освіта: закінчив в 1926 р. учительську семінарію у Львові. За освітою педагог. Якими іноземними мовами володіє – польська. Чи має партстягнення – не має. Чи був за кордоном – не був. Чи має урядові нагороди – медаль “За доблесну працю” в В/в війні. Чи є членом ВР, членом бюро обкому, крайкому, ЦК компартії союзної республіки – ні.

образ партапаратника, який безпосередньо чи опосередковано впливав на життя міста. Доступ до особистих справ громадян, згідно з українським законодавством, обмежений часовими періодами 75 років, тому багато справ на сьогодні не доступно.

Статистичні матеріали, які зберігаються в архіві Управління статистики у Львівській області, містять відомості про національно-демографічні, соціальні зміни у складі населення і міському просторі (Архів Управління статистики, арк. 441–445). Переписи населення дали змогу проаналізувати кількісний, національний, мовний, статевий, віковий склад, рівень освіти, сімейний стан і розподіл населення за джерелами доходу, окрім перепису 1959 р., який не включав ці критерії (Архів Управління статистики, арк. 1045–1046). Однак ці дані не повні і не дають уявлення про соціально-професійну структуру населення Жовкви у жодному з проведених Всесоюзних переписів. Вивчаючи статистику, важливо враховувати можливі похибки та неточності.

У Державному архіві Львівської області (фонд 1910-Р Інспектури державної статистики по Нестеровському району Львівської області) зберігаються дані про механічний рух населення від 1954–1971 рр. (кількість осіб, які прибули і вибули з міста). Так, у 1954 р. до Жовкви прибуло 768 осіб, вибуло – 969 осіб, сальдо міграції у місті було від’ємним – 207 осіб (ДАЛО-25, арк. 12). Тут також міститься кілька справ про народжуваність (стать, дату народження, прізвище матері та реєстрацію). У цих справах зафіксовано, що за період від 1954 до 1955 рр. у місті та найближчих населених пунктах була висока дитяча смертність дітей до 1 року – 10 дітей (ДАЛО-24, арк. 19). Інспектура статистики фіксувала смертність, вказуючи такі дані про померлого: дату смерті, вік померлого, причину смерті. Причинами смерті містянина були такі різноманітні хвороби, як: туберкульоз, рак легень, кишківника, горла, синдром старечої астениї, серцева та ниркова недостатність (ДАЛО-24, арк. 51).

Наступну групу джерел становлять періодичні видання, які розкривають багато аспектів життя району та міста і проблеми, які цікавили його мешканців. Газета «Нове життя», яка була органом Нестеровського райкому КП(б)У, виходила протягом 1939–1941 рр., 1945–1991 рр. двічі на тиждень у четвер та неділю на двох чи чотирьох шпальтах. На сторінках газети подавалась різноманітна інформація з життя міста, району та світу, написана так, щоб розпалювати ідеологічну боротьбу і контрпропаганду, соцзмагання, підносити радянський спосіб життя: справа

---

Робота в минулому:

1922–1927 – ученй вчительської семінарії у Львові

1927–1928 – секретар робочої молоді “Сельроб”

1928–1929 – тюрма, політично засуджений

1930 – секретар окружного комітету Львівського сільського комуністичного союзу молоді

1930–1936 – тюрма, політично засуджений

1936–1938 – кореспондент “Народної газети”

1933–1939 – тюрма, політично засуджений

1939–1941 – заступник голови Райвиконкому в Жовкві

1941–1943 – помічник коваля на кузні імені Чапаєва в селі Ясирки, Садовського району, Воронежської області

1944–1945 – заступник голови Райвиконкому в Жовкві

з 1945 – голова Райвиконкому в Жовкві».

американського льотчика Френсіса Пауерса (Francis Gary Powers), Карибська криза (Подкопаєв, 1962, с. 4). Найбільша кількість репортажів стосувалася партійно-політичного життя, яке висвітлювали партійні збори, з'їзди, пленуми, конференції, наради вчителів, колгоспників. У газеті вони були розписані дуже детально, до окремого слова делегата, кожний із яких відігравав свою роль (Плевако, 1965, с. 2). У газеті рідко подавали інформацію про роботу міської ради, її депутатів (за весь період виходу газети було лише майже 20 таких заміток і статей). У цих замітках депутати ради повідомляли про видані постанови, затверджені рішення чи обговорення проблем на сесіях із актуальних питань: житлового будівництва, роботи ринку, перейменування вулиць (Про це говорили депутати, 1961, с. 2).

Своє незадоволення владою, виконавчими органами чи іншими інституціями у місті жовківчани висловлювали у листах до редакції (Наша пошта за рік, 1961, с. 4). Зокрема, у них містяни зазначали про погану роботу працівників торгівлі, кінотеатру, комунальних служб, закладів громадського харчування. Дописувачі не рекомендували відвідувати чайну № 2 у Нестерові через несмачні, погано приготовлені страви та офіціантів, які вчасно не обслуговують відвідувачів, не реагують на прохання та критику (Грушко, 1961, с. 4). Мешканці звертали увагу ради на незадовільну інфраструктуру в місті, вигляд ринку. Так, мешканці вулиць Тараса Шевченка, Михайла Лермонтова, Богдана Хмельницького кілька тижнів скаржилися голові комунального господарства Петру Зуєву про зламану водоколонку. Голова давав обіцянки, але не виконував їх, а мешканці у листі до редакції газети задавали питання: чи довго вони житимуть без води (Олександрів, 1950, с. 2)? Також у листах жителі міста висловлювали подяку листоношам – за якісно надані послуги, вчителям – за любов і хороше навчання дітей, писали про відвідані культурні та спортивні заходи (Куліш, 1961, с. 4). Мешканці добре висловлювались про роботу лікарів та медсестер поліклініки. Сердечно дякували лікарю Василю Олійнику та медсестрам за врятовані життя і проведені складні хірургічні операції та післяопераційний догляд (Скрипчук, 1961, с. 4).

Некомпетентність кадрів, неосвіченість партійних працівників, неробство на роботі, зловживання службовим становищем і нехтування обов'язками, критику керівників, розтрату районних коштів бухгалтерами, незадовільну роботу комунальних підприємств, заводів, закладів культури висміювали у сатиричних фейлетонах і карикатурах у рубриці «Колючі рядки» та «Нестеровський перець» (Замлинський, 1951, с. 4). До прикладу, «Нестеровський перець» критикував начальника районної контори зв'язку Павліна Корольова, який незаконно звільнив трьох працівників, але пізніше опам'ятався. Щоб приховати свої незаконні дії, він вирізав два листи з книги наказів. Окрім того, згадуваний начальник не виконував своїх обов'язків, не реагував на скарги, тримав у напрузі весь колектив (Володько, 1950, с. 2). Перепадало у сатиричних рубриках і простим мешканцям за аморальну поведінку, хабарництво, спекуляції, брехню, борги перед думуправами (Вітайло, 1950, с. 2). «Нестеровський перець» опублікував історію про директора комбінату побутового обслуговування товариша Іванова (ім'я не встановлено), який вимагав в мешканця міста О. Мойсєєва (ім'я не встановлено) хабар під час прийняття на роботу водієм, який той відмовився давати. Після згаданої історії директора комбінату не звільнили з роботи і не понизили в посаді (Мойсєєв, 1961, с. 4).

Газета широко висвітлювала тематику виборів до місцевих, районних, обласних рад. Із коротких заміток можна почерпнути інформацію про те, як відбувалося висунення кандидатів на передвиборних зборах, списки членів виборчих комісій, роботу агітаторів (Бугера, 1946, с. 3). У репортажах день виборів подавали як всенародне свято, із похвалами за організоване голосування громадянами від найстарших до наймолодших виборців, із критикою попередньої польської влади: «Від імені старшого покоління виборців голосує Іван Кобринець, який пережив австрійські та польські “свинські” конституції. Пережив соціальний і національний гніт, а тепер голосує за своїх односельчан. Та розкажує, як добре тепер живеться» (Каліка, 1969, с. 1).

Більшість газетних статей висвітлювала соціалістичні зобов'язання і змагання, виконання планів заводів, які брали на себе робітники міста та району напередодні радянських свят, виборів чи на початку року. До прикладу, працівники склозаводу Нестерова до дня виборів у Верховну раду УРСР зобов'язувалися виконати двомісячний план до 25 лютого, обіцяли висунути кандидатів у депутати до міськради (Холоденко, 1951, с. 1). На сторінках газет розміщували «парадні портрети» передовиків міста та району, із деталями їх досягнень, переданням досвіду, подяками за надану роботу і подальшими зобов'язаннями на «благо рідної Батьківщини» (Коломієць, 1979, с. 2). Такі замітки, з одного боку, формували неіснуючий ідеальний образ «щасливих робітників країни Рад», з іншого – з них можна дізнатися про роботу підприємств, фабрик і торгових точок, взаємозв'язки між працівниками, керівниками та владою (Соколов, 1961, с. 2).

Дуже рідко на сторінках газети розміщували статті про багатонаціональну історію міста, її пам'ятки, відомих мешканців. Лише в одній замітці періоду хрущовської відлиги згадувалося про просторову забудову, надання місту магдебурзького права, перелічено архітектурні пам'ятки і зазначено про королівський статус Жовкви під час правління Яна III Собеського (Павник, 1968, с. 4). В усіх інших матеріалах засновників міста називали «поневолювачами» та «гнобителями» українського народу, багато сторінок міста підлягали забуттю, зокрема історія єврейської громади (за весь час виходу газети «Нове життя» не було жодної згадки про існування єврейської громади у Жовкві) (Проць, 1951, с. 2).

Натомість дописувачі статей акцентували на російсько-українській дружбі, «визволителі» Петрі I, який перебував у Жовкві у 1706–1707 рр., та новому герою – патріоту П. Нестерову, на честь якого перейменували до того «зганьблене» місто (Грабовецький, 1957, с. 2). Газетні статті про П. Нестерова зводились до його біографії, опису загибелі біля Жовкви у вересні 1914 р. і спогадів очевидців про повітряний бій (Пірус, 1951, с. 2). Відкриття меморіалу П. Нестерову кореспонденти висвітлювали як демонстрацію російсько-української дружби, а льотчика називали «великим сином російського народу та Батьківщини», «справжнім громадянином», який захистив український народ від загарбників, віддавши життя за Жовкву (Славному синові, 1979, с. 1–2). Зі сторінок української історії міста у газеті висвітлювали лише «зручні» для радянської пропаганди моменти, такі як боротьбу братств, цехів чи розвиток художньої школи Івана Рутковича та Йова Кондзелевича (Павник, 1968, с. 4).

Отже, проаналізована джерельна база дає змогу розкрити деякі особливості функціонування радянської Жовкви/Нестерова. Хоч офіційні матеріали відображали

соціально-економічні, культурні, освітні, політико-ідеологічні процеси у місті з конкретними цифрами, фактами, іменами, заувагами, у них простежується певна обмеженість. Адже вони були створені під контролем партійно-радянських структур і часто містять вибірково-ідеологічний матеріал. Протоколи ради були підготовлені за шаблонним зразком, де спочатку аналізували та вихваляли досягнення всесоюзної чи республіканської влади, а потім переходили до місцевих питань. Інформація була сповнена загальних фраз, подавалась уривчасто, неоперативно, а критика нівелювала прорахунки, винних у недоліках, конкретні факти. Газета «Нове життя» була рупором партійно-політичної влади району, яка направляла і конструювала інформацію у потрібному їм напрямі, намагалася створити ідеальний образ міста та «щасливих мешканців країни Рад». З одного боку, газета виконувала інформативні, розважальні, освітні функції, а з іншого – намагалася знищити чи підмінити історичну пам'ять «новими» створеними наративами, замінити їх історіями класової боротьби, атеїзму, «російсько-української дружби».

## ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

**Архівне відділення-1:** Архівне відділення Жовківської міської ради у Львівській обл.-1, ф. Р-56, оп. 1, од. зб. 251, арк. 5.

**Архівне відділення-2:** Архівне відділення Жовківської міської ради у Львівській обл.-2, ф. Р-56, оп. 1, од. зб. 255, арк. 82–85.

**Архівне відділення-3:** Архівне відділення Жовківської міської ради у Львівській обл.-3, ф. Р-56, оп. 1, од. зб. 277, арк. 22.

**Архівне відділення-4:** Архівне відділення Жовківської міської ради у Львівській обл.-4, ф. Р-56, оп. 1, од. зб. 296, арк. 1.

**Архівне відділення-5:** Архівне відділення Жовківської міської ради у Львівській обл.-5, ф. Р-56, оп. 1, од. зб. 452, арк. 124.

**Архів Управління статистики:** Архів Управління статистики у Львівській обл. Всесоюзні переписи населення 1970, 1979, 1989 рр., арк. 441–445, 1044–1045.

Бугера, А. (1946, 7 лютого). Мої бесіди з виборцями. *Нове життя*, 11(132), 3.

Вітайло, Ф. (1950, 21 травня). Дільці з домуправи. *Нове життя*, 41(935), 2.

Володько, К. (1950, 12 листопада). Їх миє негода, їх порох вкрива. *Нове життя*, 91(985), 2.

Грабовецький, В. (1957, 14 лютого). Минуле та сучасне Нестерова. *Нове життя*, 14, 2.

Грушко, В. (1961, 7 жовтня). За що відповідає шеф-повар? *Нове життя*, 121, 4.

**ДАЛО-1:** Державний архів Львівської області (Держархів Львівської обл.), ф. П-10, оп. 1, од. зб. 4, арк. 5.

**ДАЛО-2:** Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 1, од. зб. 19, арк. 1, 13.

**ДАЛО-3:** Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 1, од. зб. 48, арк. 1–7; ф. П-10, оп. 1, од. зб. 64, арк. 14, 25.

**ДАЛО-4:** Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 1, од. зб. 261, арк. 1–6.

**ДАЛО-5:** Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 2, од. зб. 59, арк. 1.

**ДАЛО-6:** Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 4, од. зб. 13, арк. 3.

- ДАЛО-7: Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 5, од. зб. 13, арк. 1.  
ДАЛО-8: Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 18, од. зб. 9, арк. 6–8.  
ДАЛО-9: Держархів Львівської обл., ф. П-10, оп. 21, од. зб. 9, арк. 1–5, 10–12, 62–66.  
ДАЛО-10: Держархів Львівської обл., ф. Р-221, оп. 2, од. зб. 409, арк. 149–150, 220–239.  
ДАЛО-11: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 6, арк. 6.  
ДАЛО-12: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 29, арк. 7–8.  
ДАЛО-13: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 41, арк. 7.  
ДАЛО-14: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 42, арк. 140.  
ДАЛО-15: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 55, арк. 28–29.  
ДАЛО-16: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 57, арк. 1–2.  
ДАЛО-17: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 99, арк. 3.  
ДАЛО-18: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 116, арк. 203.  
ДАЛО-19: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 122, арк. 22.  
ДАЛО-20: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 122, арк. 84.  
ДАЛО-21: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 133, арк. 53.  
ДАЛО-22: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 158, арк. 3.  
ДАЛО-23: Держархів Львівської обл., ф. 1785-Р, оп. 1, од. зб. 166, арк. 5.  
ДАЛО-24: Держархів Львівської обл., ф. 1910-Р, оп. 1, од. зб. 31, арк. 19, 51.  
ДАЛО-25: Держархів Львівської обл., ф. 1910-Р, оп. 1, од. зб. 35, арк. 12.  
Замлинський, А. (1951, 31 травня). Будинок культури у «зимовій сплячці». *Нове життя*, 45(1045), 2.  
Каліка, Я. (1969, 18 березня). Свято. *Нове життя*, 33(2997), 1.  
Каліка, Я., Яремич, Г. (1990). *Нестеров: путівник*. Львів: Каменяр.  
Капраль, М. (ред.). (2015). *Атлас українських міст*, 3. Жовква; Львів.  
Коломієць, В. (1979, 8 березня). Честь підприємства. *Нове життя*, 29(4478), 2.  
Кравець, Л., Заславський, В. (2015). *Жовква – гм. Лацут: українська, єврейська, польська спадщини*. Лацут.  
Кубай, М. (2009). Жовква. *Енциклопедія Сучасної України* (Т. 9: Е–Ж). Київ.  
Кубай, М. (2012). Жовківський замок: Історична довідка. *Жовква крізь століття*, 2. Львів, 82–108.  
Куліш, Я. (1961, 20 липня). Бойова ніч. *Нове життя*, 87, 4.  
Литвин, М. (ред.). (1994). *Жовківщина: історико-мемуарний збірник*, 1. Жовква; Львів; Балтимор.  
Маланчук, В. Ю. (ред.). (1968). *Історія міст і сіл Української РСР*: в 26 т. (Т. 14: Львівська область). Київ, 498–508.  
Мойсєєв, О. (1961, 22 липня). Де ж ваша совість, тов. Іванов? *Нове життя*, 88, 4.  
Накопало, В. (ред.). (1998). *Історична, мистецька, архітектурна спадщина Жовкви: проблеми охорони, реставрації, використання*. Збірник матеріалів українсько-польського науково-практичного семінару. Жовква; Львів, 1998.  
Наша пошта за рік. (1961, 1 січня). *Нове життя*, 1(2187), 4.  
Олександрів, О. (1950, 6 липня). Водоколонки без води. *Нове життя*, 54(948), 2.  
Павник, З. (1968, 14 вересня). Сторінки з історії. *Нове життя*, 109(2921), 4.

Пастернак, В. (2020). Як писати історію малого міста на українсько-польському пограниччі: (не) повернення багатокультурності та пошуки ідентичностей (на прикладі Жовкви). *Україна – Польща: історична спадщина та суспільна свідомість*, 13. Львів, 325–342.

Пірус, І. (1951, 13 грудня). Із спогадів очевидця. *Нове життя*, 101(1099), 2.  
 Плевако, В. (1965, 21 вересня). Завжди бачити людину. *Нове життя*, 75(2459), 2.  
 Подкопась, Г. (1962, 20 січня). Змова проти Куби. *Нове життя*, 9(2349), 4.  
 Про перейменування вулиць м. Жовкви. (1946, 19 грудня). *Нове життя*, 101(232), 2.

Про це говорили депутати. (1961, 20 липня). *Нове життя*, 87, 2.  
 Проць, С. (1951, 13 грудня). Імені славного патріота. *Нове життя*, 101(1099), 2.  
 Сват, Т., Козаревський, П. (1999). *Жовква та її святині*. Жовква.  
 Скрипчук, П. (1961, 28 березня). Люди в білих халатах. *Нове життя*, 38(2224), 4.  
 Славному синові російського народу. (1979, 9 січня). *Нове життя*, 4(4453), 1–2.

Соков, В. (1961, 28 лютого). Шириться змагання. *Нове життя*, 26(2212), 2.  
 Холоденко, В. (1951, 1 січня). Достроково виконано п'ятирічний план. *Нове життя*, 1(1000), 1.

Холоденко, В. (1951, 7 січня). Зобов'язання робітників скляного заводу. *Нове життя*, 3(1003), 1.

## REFERENCES

Arkhivne viddilennia Zhovkivskoi miskoi rady u Lvivskii obl.-1, f. R-56, op. 1, od. zb. 251, ark. 5 (in Ukrainian).

Arkhivne viddilennia Zhovkivskoi miskoi rady u Lvivskii obl.-2, f. R-56, op. 1, od. zb. 255, ark. 82–85 (in Ukrainian).

Arkhivne viddilennia Zhovkivskoi miskoi rady u Lvivskii obl.-3, f. R-56, op. 1, od. zb. 277, ark. 22 (in Ukrainian).

Arkhivne viddilennia Zhovkivskoi miskoi rady u Lvivskii obl.-4, f. R-56, op. 1, od. zb. 296, ark. 1 (in Ukrainian).

Arkhivne viddilennia Zhovkivskoi miskoi rady u Lvivskii obl.-5, f. R-56, op. 1, od. zb. 452, ark. 124 (in Ukrainian).

Arkhiv Upravlinnia statystyky u Lvivskii obl. Vsesoiuzni perepysy naselennia 1970, 1979, 1989 rr., ark. 441–445, 1044–1045 (in Ukrainian).

Buhera, A. (1946, Liutui 7). Moi besidy z vybortsiamy. *Nove zhyttia*, 11(132), 3 (in Ukrainian).

Vitailo, F. (1950, Traven 21). Diltsi z domupravy. *Nove zhyttia*, 41(935), 2 (in Ukrainian).

Volodko, K. (1950, Lystopad 12). Yikh myie nehoda, yikh porokh vkryva. *Nove zhyttia*, 91(985), 2 (in Ukrainian).

Hrabovetskyi, V. (1957, Liutui 14). Mynule ta suchasne Nesterova. *Nove zhyttia*, 14, 2 (in Ukrainian).

Hrushko, V. (1961, Zhovten 7). *Za shcho vidpovidaie shef-povar? Nove zhyttia*, 121, 4 (in Ukrainian).

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (Derzharkhiv Lvivskoi obl.), f. P-10, op. 1, od. zb. 4, ark. 5 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 1, od. zb. 19, ark. 1, 13 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 1, od. zb. 48, ark. 1–7; f. P-10, op. 1, od. zb. 64, ark. 14, 25 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 1, od. zb. 261, ark. 1–6 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 2, od. zb. 59, ark. 1 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 4, od. zb. 13, ark. 3 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 5, od. zb. 13, ark. 1 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 18, od. zb. 9, ark. 6–8 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. P-10, op. 21, od. zb. 9, ark. 1–5, 10–12, 62–66 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. R-221, op. 2, od. zb. 409, ark. 149–150, 220–239 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 6, ark. 6 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 29, ark. 7–8 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 41, ark. 7 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 42, ark. 140 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 55, ark. 28–29 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 57, ark. 1–2 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 99, ark. 3 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 116, ark. 203 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 122, ark. 22 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 122, ark. 84 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 133, ark. 53 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 158, ark. 3 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1785-R, op. 1, od. zb. 166, ark. 5 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1910-R, op. 1, od. zb. 31, ark. 19, 51 (in Ukrainian).

Derzharkhiv Lvivskoi obl., f. 1910-R, op. 1, od. zb. 35, ark. 12 (in Ukrainian).

Zamlynskyi, A. (1951, Traven 31). *Budynok kultury u «zymovii spliachtsi»*. *Nove zhyttia*, 45(1045), 2 (in Ukrainian).

Kalika, Ya. (1969, Berezen 18). *Sviato*. *Nove zhyttia*, 33(2997), 1.

Kalika, Ya., & Yaremych, H. (1990). *Nesterov: putivnyk*. Lviv: Kameniar (in Ukrainian).

Kapral, M. (Ed.). (2015). *Atlas ukrainskykh mist*, 3. Zhovkva; Lviv (in Ukrainian).

Kolomiets, V. (1979, Berezen 8). *Chest pidpriemstva*. *Nove zhyttia*, 29(4478), 2 (in Ukrainian).

Kravets, L., & Zaslavskyi, V. (2015). *Zhovkva – hm. Lashchut: ukrainska, yevreiska, polska spadshchyny*. Lashchut (in Ukrainian).

Kubai, M. (2009). Zhovkva. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy* (T. 9: E–Zh). Kyiv (in Ukrainian).

Kubai, M. (2012). Zhovkivskiyi zamok: Istorychna dovidka. *Zhovkva kriz stolittia*, 2. Lviv, 82–108 (in Ukrainian).

- Kulish, Ya. (1961, Lypen 20). Boiova nichyia. *Nove zhyttia*, 87, 4 (in Ukrainian).
- Lytvyn, M. (Ed.). (1994). *Zhovkivshchyna: istoriko-memuarnyi zbirnyk, 1*. Zhovkva; Lviv; Baltimore (in Ukrainian).
- Malanchuk, V. Yu. (Ed.). (1968). *Istoriia mist i sil Ukrainskoi RSR: v 26 t. (T. 14: Lvivska oblast)*. Kyiv, 498–508 (in Ukrainian).
- Moiseiev, O. (1961, Lypen 22). De zh vasha sovist, tov. Ivanov? *Nove zhyttia*, 88, 4 (in Ukrainian).
- Nakopalo, V. (Ed.). (1998). *Istorychna, mystetska, arkhitekturna spadshchyna Zhovkvy: problemy okhorony, restavratsii, vykorystannia. Zbirnyk materialiv ukrainsko-polskoho naukovo-praktychnoho seminaru*. Zhovkva; Lviv, 1998 (in Ukrainian).
- Nasha poshta za rik. (1961, Sichen 1). *Nove zhyttia*, 1(2187), 4 (in Ukrainian).
- Oleksandriv, O. (1950, Lypen 6). Vodokolony bez vody. *Nove zhyttia*, 54(948), 2 (in Ukrainian).
- Pavnyk, Z. (1968, Veresen 14). Storinky z istorii. *Nove zhyttia*, 109(2921), 4 (in Ukrainian).
- Pasternak, V. (2020). Yak pysaty istoriiu maloho mista na ukrainsko-polskomu pohranychchi: (ne) povernennia bahatokulturnosti ta poshuky identychnosti (na prykladi Zhovkvy). *Ukraina – Polshcha: istorychna spadshchyna ta suspilna svidomist*, 13. Lviv, 325–342 (in Ukrainian).
- Pirus, I. (1951, Hruden 13). Iz spohadiv ochevydtsia. *Nove zhyttia*, 101(1099), 2 (in Ukrainian).
- Plevako, V. (1965, Veresen 21). Zavzhdy bachyty liudynu. *Nove zhyttia*, 75(2459), 2 (in Ukrainian).
- Podkopaiev, H. (1962, Sichenia 20). Zmova proty Kuby. *Nove zhyttia*, 9(2349), 4 (in Ukrainian).
- Pro pereimenuvannia vulyts m. Zhovkvy. (1946, Hruden 19). *Nove zhyttia*, 101(232), 2 (in Ukrainian).
- Pro tse hovoryly deputaty. (1961, Lypen 20). *Nove zhyttia*, 87, 2 (in Ukrainian).
- Prots, S. (1951, Hruden 13). Imeni slavnoho patriota. *Nove zhyttia*, 101(1099), 2 (in Ukrainian).
- Svat, T., & Kozarevskiy, P. (1999). *Zhovkva ta yii sviatyni*. Zhovkva (in Ukrainian).
- Skrypchuk, P. (1961, Berezen 28). Liudy v bilykh khalatakh. *Nove zhyttia*, 38(2224), 4 (in Ukrainian).
- Slavnomu synovi rosiiskoho narodu. (1979, Sichen 9). *Nove zhyttia*, 4(4453), 1–2 (in Ukrainian).
- Sokov, V. (1961, Liutui 28). Shyrytsia zmahannia. *Nove zhyttia*, 26(2212), 2 (in Ukrainian).
- Kholodenko, V. (1951, Sichen 1). Dostrokovo vykonano piatyrichnyi plan. *Nove zhyttia*, 1(1000), 1 (in Ukrainian).
- Kholodenko, V. (1951, Sichen 7). Zoboviazannia robitnykiv sklozavodu. *Nove zhyttia*, 3(1003), 1 (in Ukrainian).

**Vasylyna PASTERNAK***Master in History**PhD Student**Mykhailo Hrushevskyy Department of Modern History of Ukraine**I. Franko National University of Lviv*ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3291-9447>*e-mail: vasylynkapasternak@gmail.com*

## **SOURCES FOR STUDING THE HISTORY OF ZHOVKVA IN 1945–1991**

The systematic analysis of the available group of sources on the history of the development and formation of the urban space of Zhovkva in 1945–1991 is presented, their specifics and content are revealed. It is indicated that during the studied period, under the influence of political circumstances and socio-demographic changes, Zhovkva was renamed Nesterov in order to fit it into the Soviet narrative and erase the multinational history of the city.

The main groups of sources of the investigated problem are highlighted: materials of the State Archive of Lviv Region, local archives, newspapers, censuses. Protocols and decisions of the city council, which outline its activities: from the adoption of the budget to the renaming of streets, as well as the reports of the commissions of the executive committee, materials of district election commissions, meetings of city residents are analyzed. The work of the district council, the prosecutor's office, the police, and penal authorities, which directly or indirectly influenced the lives of residents, is partially illustrated.

For the first time, the personal affairs of those accepted and excluded from the party from the local and visiting population of Zhovkva are highlighted. The materials of the local information space are singled out – the columns of which show the work of district and city authorities, organizations, party, educational congresses and conferences, historical newspaper «New Life» intelligence and narratives about Nesterov's «new heroes», reports on current events, satirical stories and caricatures of «Nestorovsky pepper». It is noted that the census materials illustrate fragmentary data from the sphere of employment of the city's population. It is emphasized that the official materials are the product of a clear selection of the material by its nature, which was created under the control of the party, and newspapers under the close supervision of the censorship, in which they tried to form a non-existent ideal image of Nesterov and the «residents of the country of the Soviets».

It is claimed that it is necessary to selectively choose the information presented in the sources and critically treating it. It is asserted that the involvement of such a range of sources made it possible to construct the image of the city and its inhabitants in Soviet times.

**Keywords:** sources, Zhovkva, Nesterov, urban history, Russian-Ukrainian friendship, renaming, deportations, culture, education.